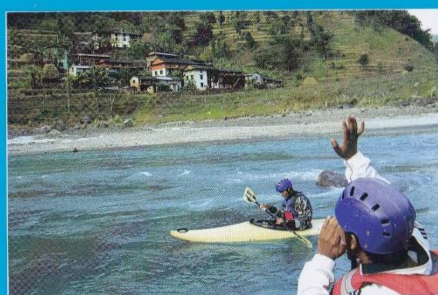

तामाकोशी नदी किनारको नागदह बस्ती

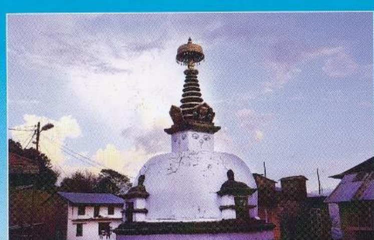

दोलखा नगरी

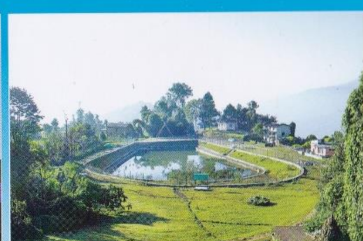

सिम्पानीस्थित बालउद्यान पोखरी

प्रकाशक :

भीमेश्वर नगरपालिका कार्यालय

चरिकोट, दोलखा, फोनः ०४९-४२११००, ४२१४९१

वेभसाइट : www.bhimeshwor.gov.np

ऐतिहासिक, धार्मिक र सांस्कृतिक धरोहर
प्रकृति र पर्यटनले समुन्नत भीमेश्वर नगर

हाम्रो भीमेश्वर

Destination Dolkha

भीमेश्वर नगरपालिका

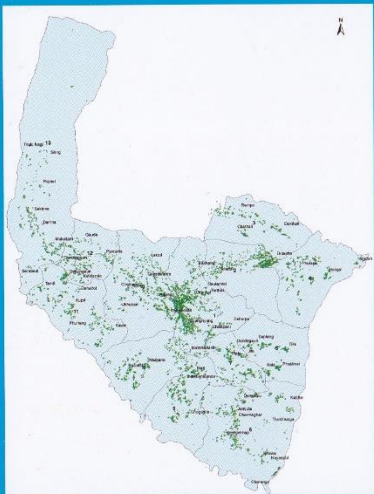

नेपालमा पहिलो पटक चाँदीको सिक्का चलाउने ऐतिहासिक दोलखा राज्यको राजधानी दोलखा बजार देशमा आइपर्ने अनिष्टको पूर्वसूचना दिन आफ्नो मूर्तिबाट पसिना निकाल्ने देवता भीमेश्वरका कारण देशभित्र र विदेशमा समेत विख्यात छ । तिनै देवताको नाम लिएर बनेको भीमेश्वर नगरपालिकाले सिंगो जिल्लालाई आफ्नो नाम दिने दोलखा बजारका साथै जिल्ला सदरमुकाम चरिकोटलाई समेत समेटेको छ । प्राकृतिक सौन्दर्य, जातीय विविधता, कर्मठ जीवनशैली तथा समृद्ध धार्मिक-सांस्कृतिक परम्पराको संगमस्थल यो नगरपालिका शिक्षा, स्वास्थ्य, ब्यापार-ब्यवसाय, सञ्चार सुविधालगायत विकासका प्रत्येक आयाममा तीव्र गतिका साथ अघि बढ्दै गएको छ ।

भीमेश्वर नगरपालिका मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रअन्तर्गत जनकपुर अञ्चलको हिमाली जिल्ला दोलखाको पहिलो नगरपालिका हो । जिल्लाका दुई संसदीय निर्वाचन क्षेत्रमध्ये २ नम्बर क्षेत्रमा पर्ने यस नगरपालिकामा १३ वडा छन् । २७° ३६' देखि २७° ४६' उत्तरी अक्षांश र ८५° ५८' देखि ८६° ०६' पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको यसको क्षेत्रफल ६५०४ वर्ग किलोमिटर छ । पछिल्लो जनगणनाअनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या पुरूष १३,००६ र महिला १२,६३५ गरी २५,६३१ रहेको छ ।

प्रवेशद्वार

भीमेश्वर नगरपालिका तीन दिशाबाट सडक सञ्जालसँग जोडिएको छ । उत्तरमा तिब्बतसँग जोडिन लागेको दोलखा-सिंगटी सडक, दक्षिणमा बीपी राजमार्ग र पश्चिममा लामोसाँघु-जिरी सडकबाट नगर प्रवेश गर्न सकिन्छ । राजधानी काठमाडौंबाट खोलानाला, वनजंगल, नदी किनार, गाउँघर र हिमालहरुको दृश्यावलोकन गर्दै १३३ किलोमिटर नागबेली परेको पहाडी सडक यात्रा गरी जिल्ला सदरमुकाम चरिकोट आइपुगिन्छ । नगर प्रवेश बिन्दुमै रहेको मानव निर्मित चरणावती झरनाले आगन्तुकलाई स्वागत गरिरहेको हुन्छ ।

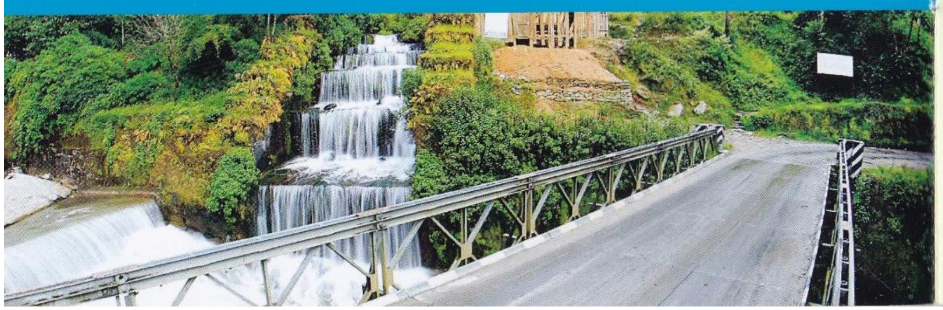

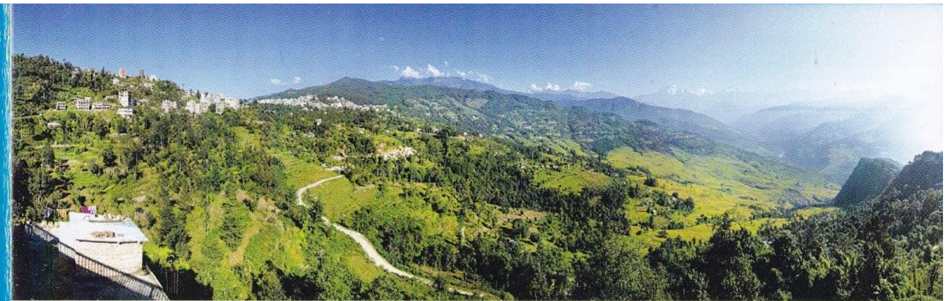

चरिकोट

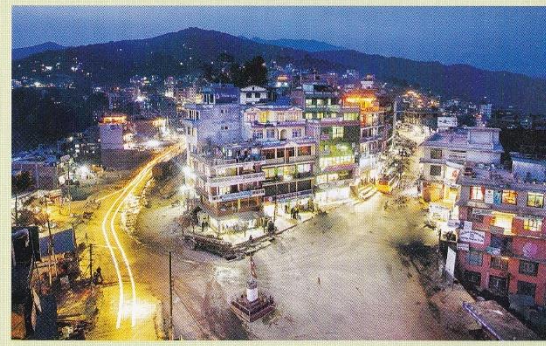

चरीजस्तै चिटिक्क परेर समुद्री सतहबाट १९७० मिटर उचाइमा टुसुक्क बसेको चरिकोट साँच्चिकै मनमोहक छ । भनिन्छ, कुनै जमानामा खेतीपातीमा क्षति पुऱ्याउने असिनापानी रोक्न सक्ने क्षमताका शक्तिशाली लामा तप गरी बस्दा उनको दाह्रीमा चराले गुँड लगाएको ठाउँलाई पहिले चरिघ्याङ भनियो र पछि त्यस वरपरको क्षेत्रलाई चरिकोट भन्न थालिएको हो । चरिकोट बजारबाट पश्चिमतर्फ अवस्थित प्राचीन चरिघ्याङ गुम्बा अतीतमा बौद्ध अध्ययन केन्द्र रहेको मानिन्छ । हिमाली जिल्लाको यो पहाडी सदरमुकामलाई कतिपयले भारतको दार्जिलिङको प्रतिरुप ठान्छन् । यहाँ एकै ठाउँबाट विशाल हिमशृङ्खला, तामाकोशी नदी, ठूलठूला पहाड, घना जंगल तथा पहाडी मानव बस्तीहरु देख्न सकिन्छ ।

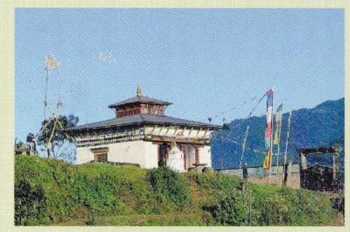

चरिकोटमा सुविधायुक्त होटलहरु, एटीएमसहितको बैंकिङ सेवा, सार्वजनिक सिनेमा हलहरु, पुस्तकालय, सार्वजनिक यातायात र आधुनिक सञ्चार सुविधा उपलब्ध छ । क्याम्पस, उच्च माविलगायत विभिन्न शिक्षण संस्थाका साथै सुविधा सम्पन्न सपिङ कम्प्लेक्स र पर्याप्त मात्रामा निजी तथा सरकारी स्वास्थ्य केन्द्रहरु रहेका छन् । कृषि उपज बजार र शनिबार लाग्ने हाटबजार स्थानीय उत्पादन बिक्रीका लागि राम्रो थलो बनेका छन् । कालिञ्चोकमा १२ वर्ष तपस्या गरेर आएका कालिञ्चोक बाबाले २०५० सालमा कोटिहोम लगाएपछि चर्चित बनेको कोटिहोमस्थल पनि यहीं छ । विभिन्न धार्मिक तथा पारम्परिक कार्यमा प्रयोग गरिने यो स्थल घुमफिर गर्नका लागि पनि लोकप्रिय छ ।

दोलखा बजार र भीमेश्वर

प्राचीन इतिहासमा अभयपुरको नामबाट परिचित दोलखा बजारले धार्मिक-सांस्कृतिक नगरको पहिचान पाएको छ । कुनै बेला सम्पन्न, सशक्त र स्वतन्त्र राज्य रहेको दोलखाका राजा जयइन्द्रसिंह देवले सोह्रौं शताब्दीमा नेपालमा पहिलोपटक चाँदीको मोहर (टक) प्रचलनमा ल्याएका थिए । हाल दोलखा बजारमा उद्यानसहित उनको सालिक छ ।

आफ्नो मूर्तिमा पसिना उत्पन्न गरेर देशमा प्राकृतिक हलचल, अनिष्ट र राजनीतिक परिवर्तनको पूर्वसूचना दिने देवताका रुपमा प्रसिद्ध भीमेश्वर महादेवको मन्दिर यहीं रहेको छ । प्राचीनकालमा एकजना भरियाले खाना पकाउन चुल्होको रुपमा प्रयोग गरेका तीनवटा ढुंगामध्ये एउटा ढुङ्गातिरको भात काँचै रहेको देखेर रीसले पन्यूँले हिर्काउँदा ढुंगाबाट रगत र दूध बग्न थालेपछि देवता रहेछ भनी भीमेश्वरका रुपमा मन्दिर बनाएर पुज्न थालिएको किंवदन्ती छ । महाभारतकालमा पाँच पाण्डवहरुले यहीं गुप्तबास बसेको र उनीहरुले बोलेको भाषा नै दोलखाका नेवार समुदायले बोल्दै आएको जनविश्वास छ ।

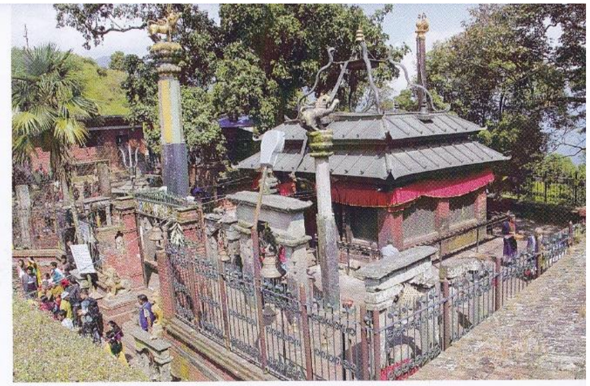

भीमेश्वरको दर्शनपछि त्रिपुरासुन्दरी भगवतीको दर्शन गर्न पुग्नेका लागि चम्पुजा हरियाली पार्क आकर्षणको केन्द्र बन्दै गएको छ । वनभोज, गोष्ठी र विभिन्न कार्यक्रमका लागि सुविधायुक्त चम्पुजाबाट देखिने प्राकृतिक दृश्यले जोकोहीलाई मोहित पार्छ ।

चरिकोटबाट चार किलोमिटर उत्तर-पूर्वमा रहेको दोलखा बजार मन्दिर र मूर्तिहरुको नगरी हो । यहाँ टोलैपिच्छे विभिन्न मन्दिर र स्तूपहरु रहेका छन् जहाँ वर्षभरि नै जात्रा, उत्सव चलिरहन्छन् । मन्दिरहरुको कलात्मकताले यहाँको समृद्ध इतिहासको झलक प्रस्तुत गर्छ । होटल र होमस्टेका साथै आधुनिक सञ्चार सुविधा सम्पन्न दोलखा बजार पर्यटकका लागि बाह्रै महिना आकर्षणको केन्द्र हो ।

माछा र फलफूलको नयाँ पुल

चरिकोटबाट ऐतिहासिक किराँतीछाप हुँदै तामाकोशी किनारमा रहेको अस्थायी बजार नयाँ पुल पुग्न सकिन्छ । यहाँ पुग्नुअघि अलकत्रे सडक वरपर फैलिएको वन क्षेत्रमा मयूर चरिरहेका देखिन्छन् । लोकल माछाको स्वाद लिन र स्थानीय ताजा फलफूलका लागि मानिसहरु नयाँ पुल पुग्छन् । नयाँ पुलबाट पाँच सय मिटर दक्षिणतिर रहेको त्रिवेणी पवित्र तीर्थस्थल हो ।

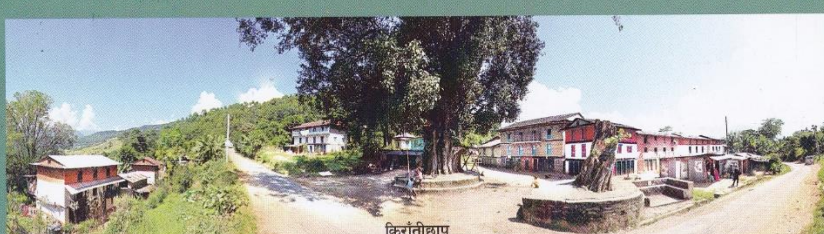

किराँतीछाप

महाकाली मन्दिर

चरिकोटबाट ६ किलोमिटर दूरीमा रहेको महाकाली मन्दिरको आफ्नै विशेष महत्व छ । कालिञ्चोक भगवतीले कोसेलीका रुपमा पठाएको चिमालको फूल यहाँ रहेको कहिल्यै नसुक्ने कुण्डमा आइपुग्थ्यो भन्ने किंवदन्ती दोलखामा अझै सुन्न पाइन्छ । मन्दिरमा भगवतीलाई बाख्राको पाठी र परेवा बलि दिने चलन छ । मुख्य मन्दिरभित्र रजस्वला हुन थालेका बालिका र महिला प्रवेश गर्दैनन् । स्त्रीजाति (पाठी) लाई बलि दिने गरिएकाले महिला प्रवेश नगरेको हो भन्ने मान्यता छ । बलि दिएको प्रसाद तोकिएको क्षेत्रभित्रै पकाई खाइसकेर मात्र फर्कने चलन छ ।

वृन्दावन

चरिकोटबाट सात किलोमिटर टाढा रहेको वृन्दावन परम्परागत रुपमै मनोरम धार्मिक क्षेत्र हो । पाइलट बाबा र कालिञ्चोक बाबा लगायतले २०६५ सालमा आँप, चाँप, शमी, वरपीपल, बेल, रूद्राक्ष, चन्दन, तुलसीलगायत धार्मिक महत्वका तीन हजार बिरूवा रोपेपछि यस क्षेत्रले विशेष चर्चा पाएको छ । यहाँबाट गौरीशंकर हिमाल, तामाकोशी, शैलुङ, कालिञ्चोक, हनुमन्ते डाँडा, धान झुलेका खेतका गरा, दोलखा बजार र न्यागलका तामाङ बस्तीहरुको दृश्यावलोकन गर्न सकिन्छ ।

मकैबारीमा तरकारी

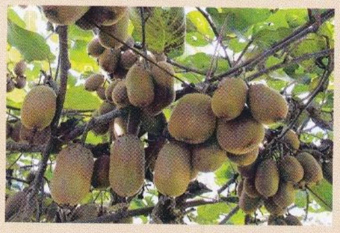

वडा नं. ११, १२ र १३ मा फैलिएको मकैबारी क्षेत्र अहिले पहिचान बदलेर तरकारी बारीमा परिणत भएको छ । व्यावसायिक तरकारी खेती यस भेगका बासिन्दाको जीविकोपार्जन र आर्थिक उन्नतिको माध्यम बन्दै गएको छ । भीमेश्वर नगरपालिका क्षेत्र तरकारीमा आत्मनिर्भर मात्र छैन, राजधानीलाई समेत तरकारी आपूर्ति गर्ने भएको छ । उन्नत र नयाँ जातका फलफूलको खेती व्यावसायिक उत्पादनको चरणमा प्रवेश गरेको छ । फलफूलको राजा भनिने किवी, ग्राउण्ड एप्पलजस्ता नयाँ जातका फलफूलको व्यावसायिक खेती सुरू भएको छ ।

जात्रा र चाडपर्व

नगरपालिका क्षेत्रभित्र वर्षैभरि विभिन्न जात्रा र चाडपर्वहरु मनाइने गर्दछन् । हिन्दू तथा बौद्ध धर्मावलम्बीहरु, नेवार र किरौंत समुदायका साथै सबै जातजातिले आ-आफ्ना चाडपर्व उत्साहका साथ मनाउने चलन छ । दसैं-तिहारका साथै बुद्धपूर्णिमा, कृष्णाष्टमी, महाशिवरात्रि, बालाचतुर्दशी, वसन्त पञ्चमी, होली, चैते दसैं, भूमिराजा पर्व, हिलेजात्रा, गाईजात्रा, इन्द्रजात्रा, भीमेश्वर जात्रा, मच्छिन्द्र रथजात्रा, भैरवकुमारी जात्रा यहाँ धूमधामसाथ मनाइने प्रमुख पर्व हुन् ।